

Oli de ginebre. Remei i patrimoni

Exposició itinerant. Memòria tècnica.

Proposta de l'exposició

Desenvolupament del projecte

Exposició itinerant «Oli de ginebre. Remei i patrimoni»

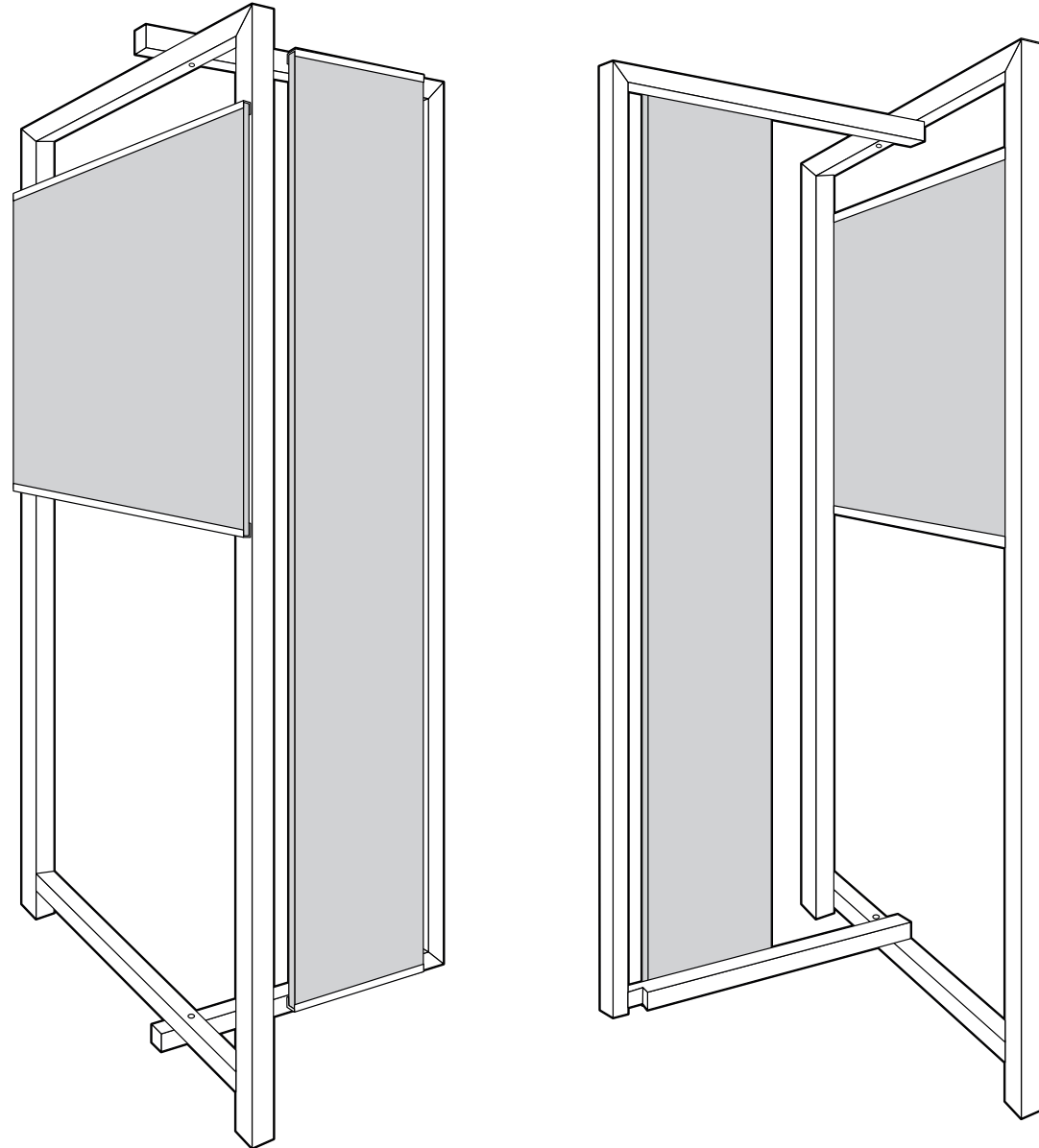

L'element expositiu

Estructura

L'estructura de l'element expositiu consisteix en dos bastidors articulats entre ells i que permeten obrir-se i tancar-se d'una manera senzilla.

L'estructura de fusta està construïda amb llistons de fusta de pi de 4,5 x 4,5 cm, polits i amb les mides indicades al plànol tècnic.

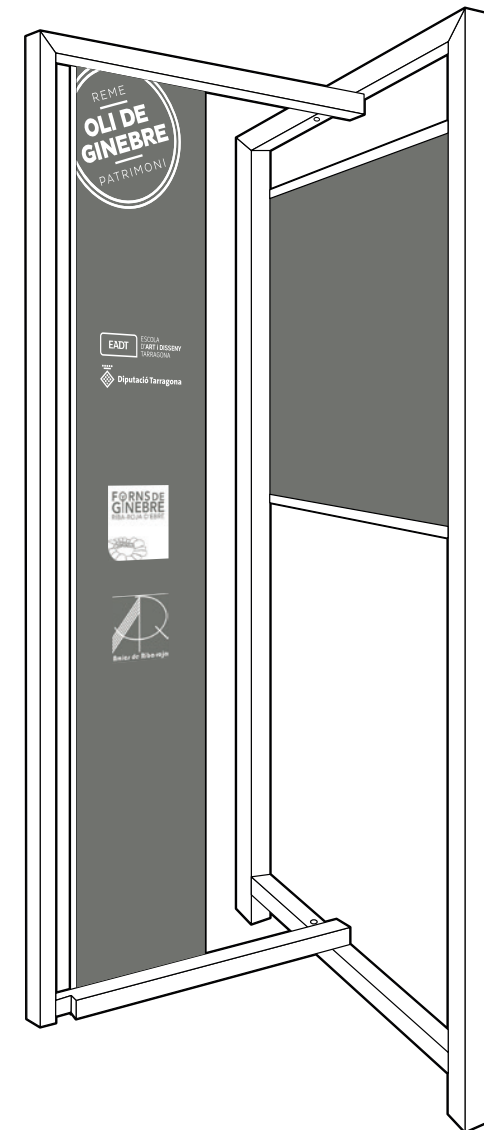

Plafons

Hi ha dues modalitats de plafons, uns de 100x70 cms i uns altres, més verticals, de 35x198 cms. Els plafons estan impresos per ambdues cares i es poden consultar des de qualsevol costat de l'element expositiu.

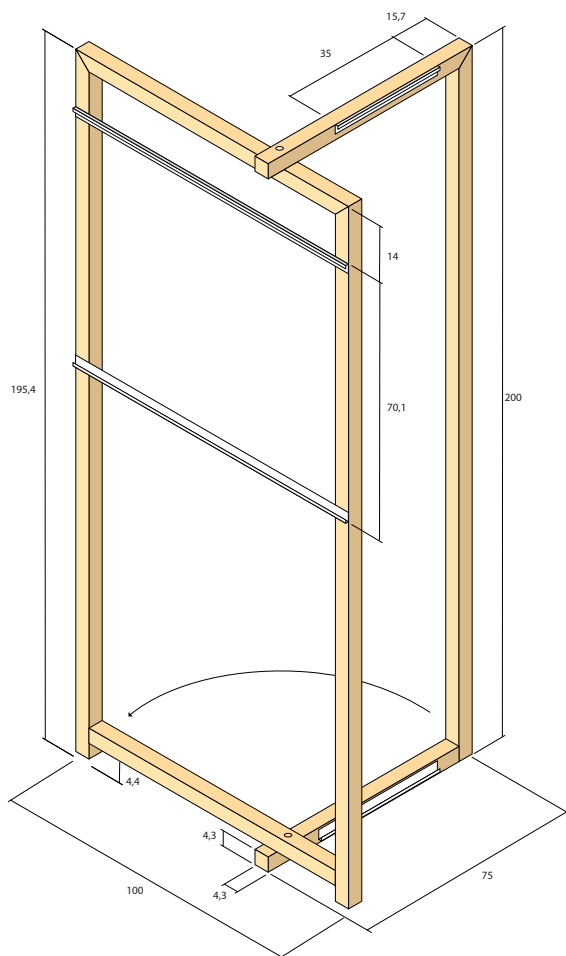
Hi ha un total de 40 cares impreses, dues per cada plafó, dels quals hi ha 10 plafons verticals i 10 plafons rectangulars horitzontals.

Cada element expositiu allotja 2 plafons, per tant quatre cares diferents. En total hi ha 10 elements expositius.

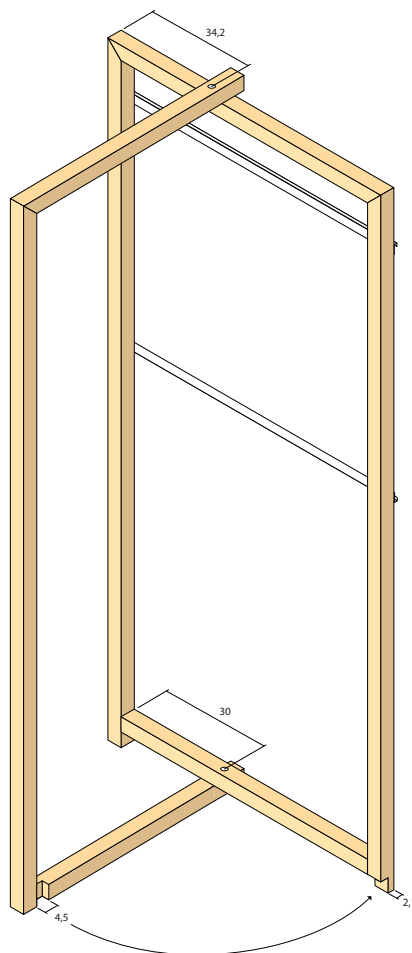

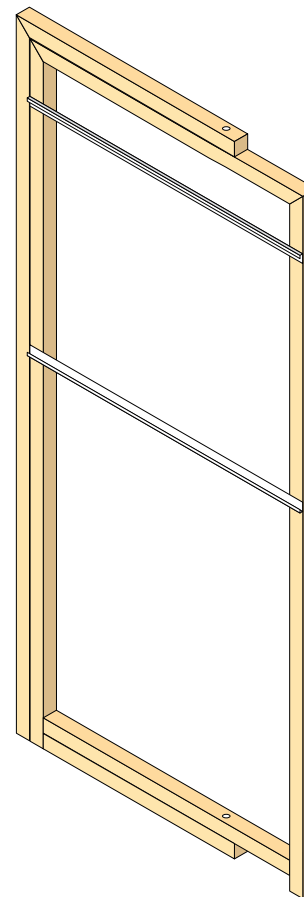
PEÇA OBERTA
Vista frontal

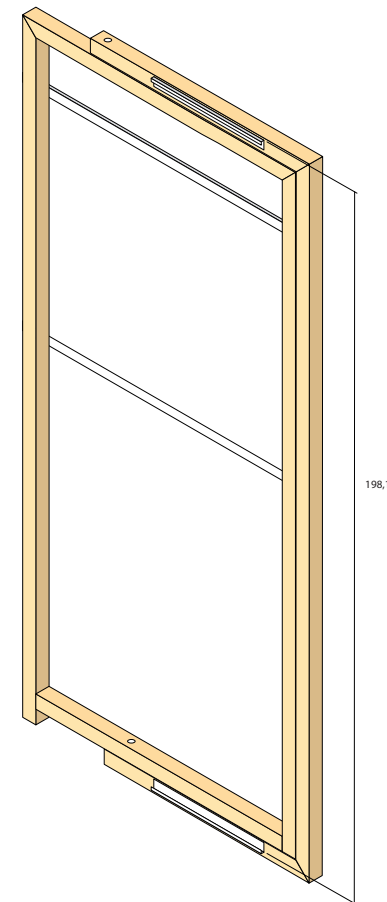
PEÇA OBERTA
Vista posterior

PEÇA TANCADA
Vista frontal

PEÇA TANCADA
Vista posterior

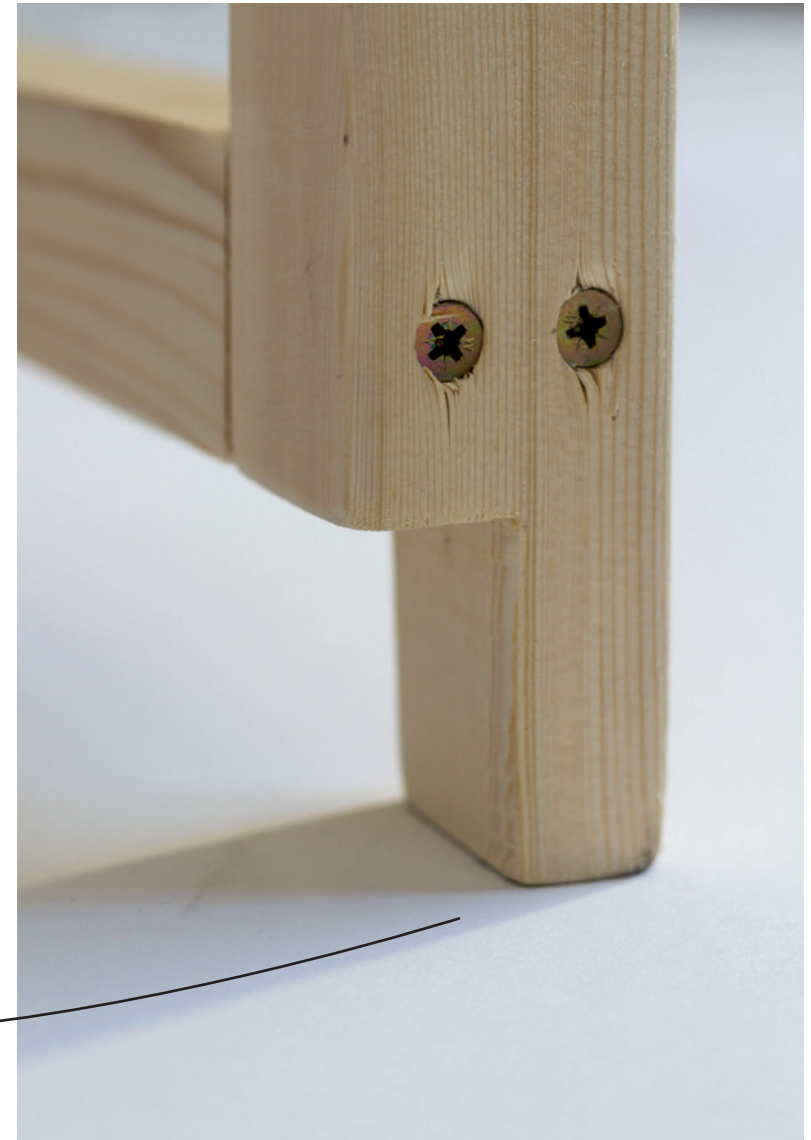
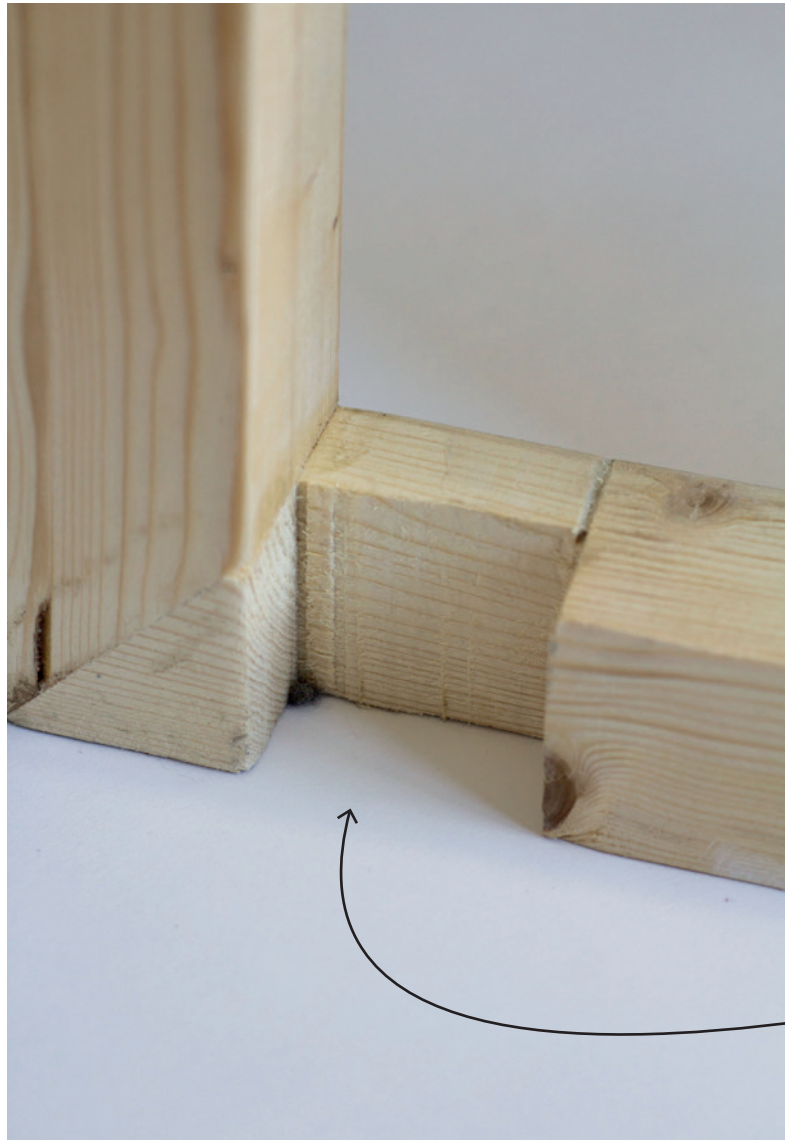

COTES EN CM

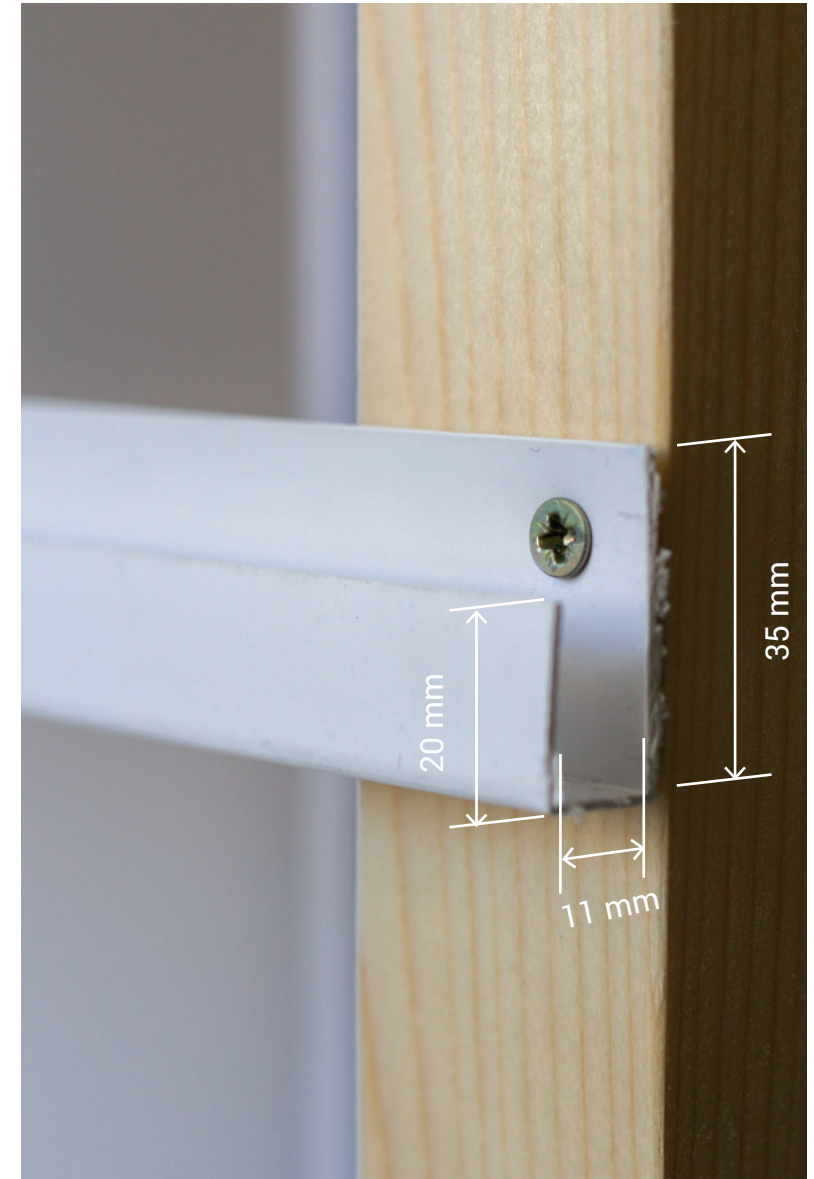
Galze

El tancament queda fixat per un galze fet a ambdós bastiments, de manera que amb aquesta part rebaixada dels llistons encaixen perfectament els dos bastiments, quedant l'estructura tancada i amb prou fregament perquè no s'obri inesperadament.

Guies

Els plafons es subjecten mitjançant unes guies construïdes amb alumini d'1mm segons esquema dibuixat a les fotografies. Les guies se subjecten amb tirafons als llistons de fusta. Cal tenir cura que els cargols no sobresurtin perquè els plafons es puguin col·locar lliscant sense problemes per les guies.

Unions

Les unions entre els diferents llistons del bastiment són tallades a biaix als vèrtex superiors i rectes als vèrtex inferiors, formant angles de 90 graus en ambdós casos.

Les unions es reforcen amb un tirafons i les unions encolades.

Unió i gir

El gir i la unió entre els dos bastiments es realitza mitjançant un cargol roscat entre les dues estructures a la part superior i a la part inferior, i fixat amb una femella d'acer inoxidable.

El cargol queda amagat dins d'una perforació circular al llistó de 3 cms de radi i 1,5 cm de profunditat aproximadament. La femella també queda amagada en una perforació igual a la cara oposada.

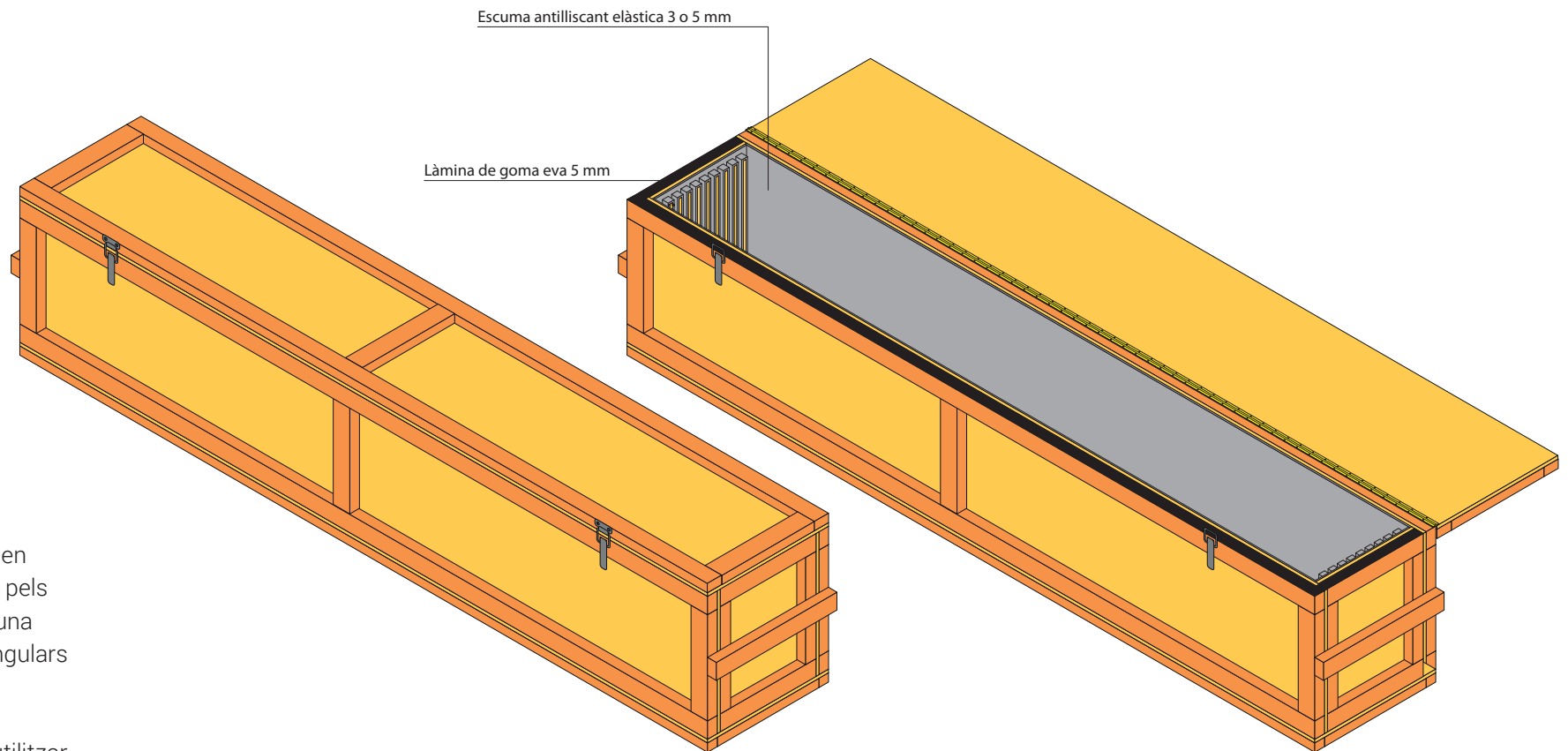

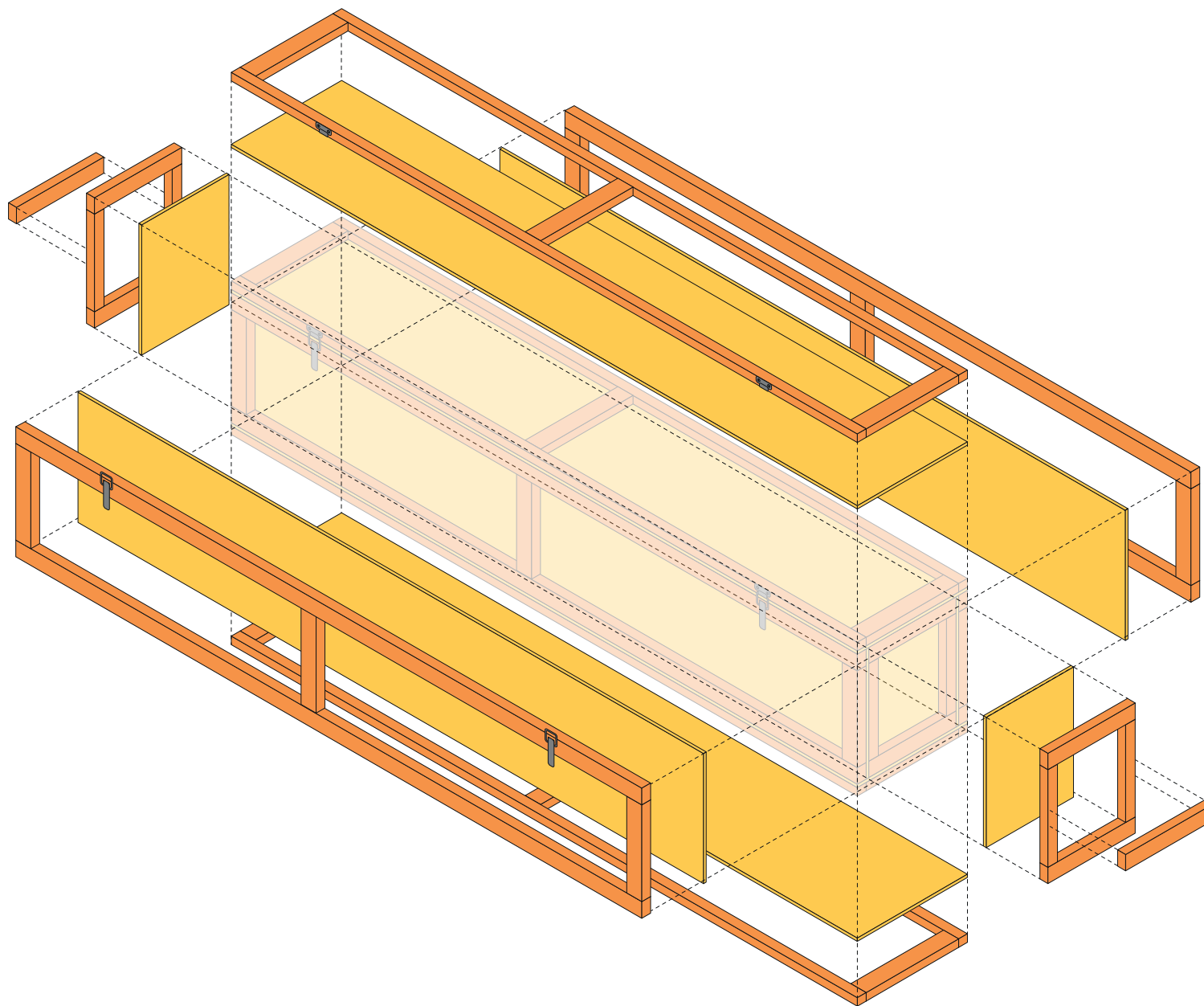
Caixes per als plafons

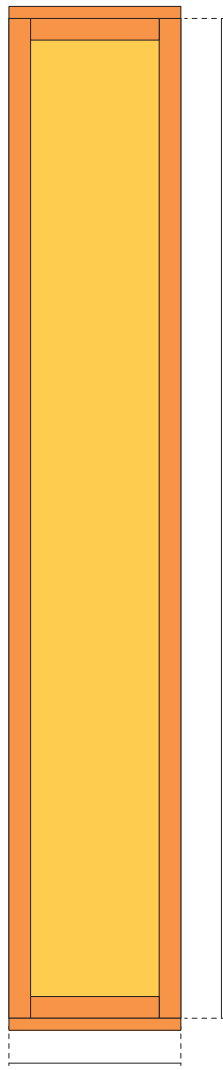
Caixes

Els plafons es traslladen amb dues caixes, una pels 10 plafons verticals i una pels 10 plafons rectangulars horitzontals.

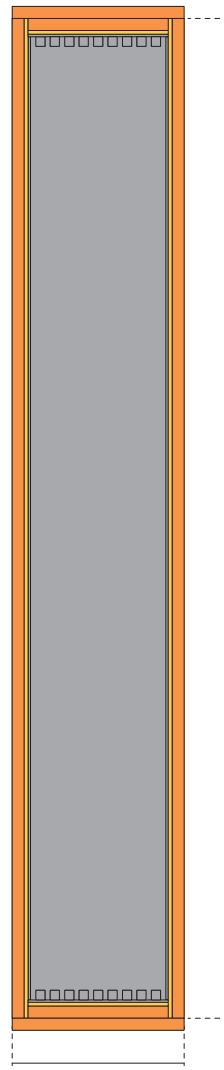
Les caixes es poden utilitzar després com elements a l'exposició, com a bancs per seure o suports a la identificació de l'exposició perquè també aniran retolades amb el títol de l'exposició.

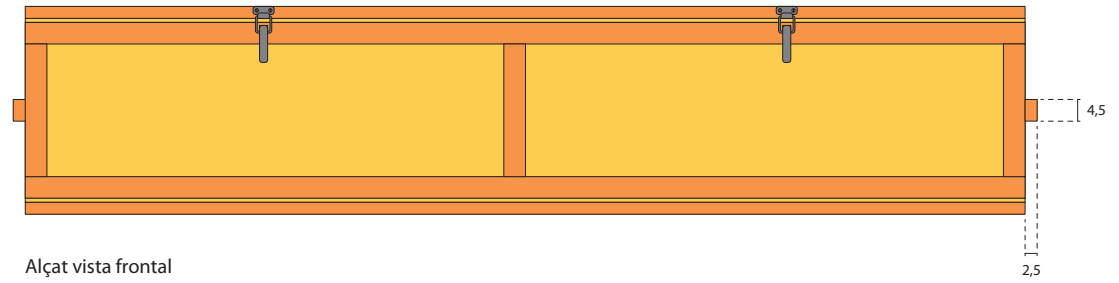

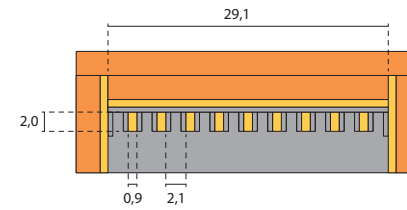
Planta vista inferior i superior amb tapa tancada

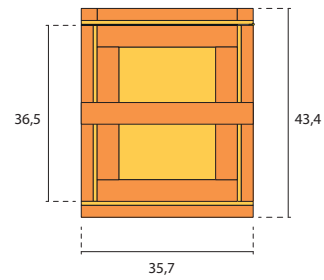
Planta vista superior sense tapa

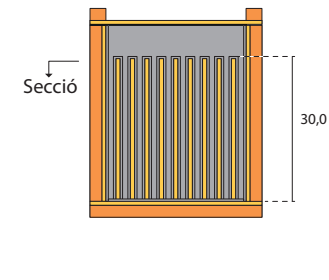
Alçat vista frontal

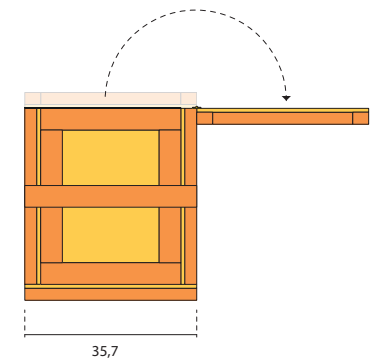
Secció horitzontal ampliada 200%

Alçat vista lateral amb tapa tancada

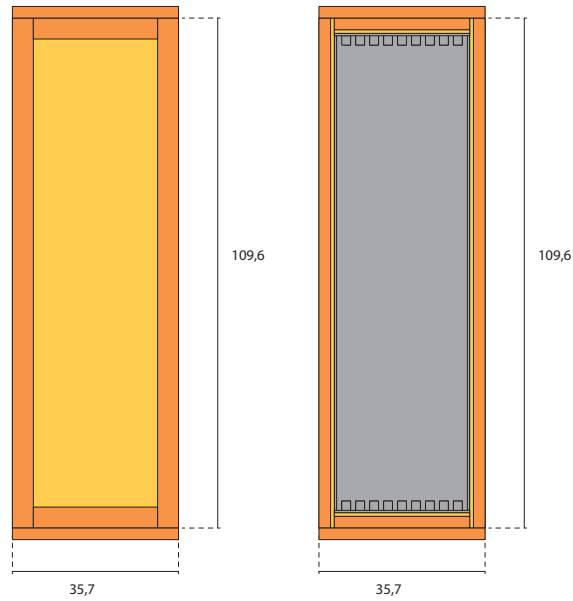

Secció vertical vista lateral

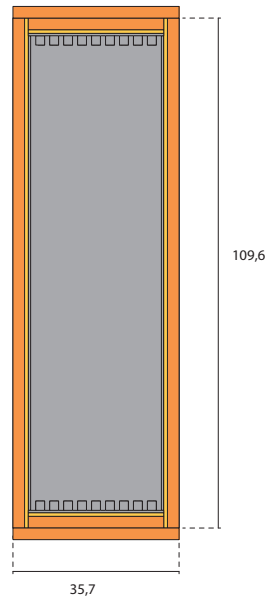

Alçat vista lateral amb tapa oberta

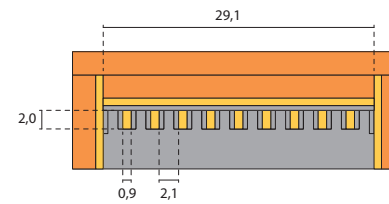
COTES EN CM

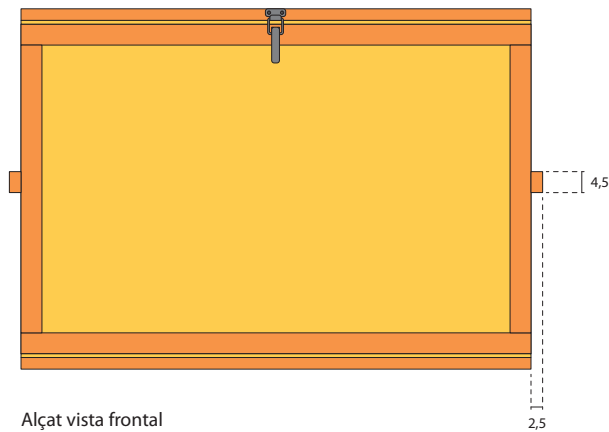
Planta vista inferior
i superior amb tapa tancada

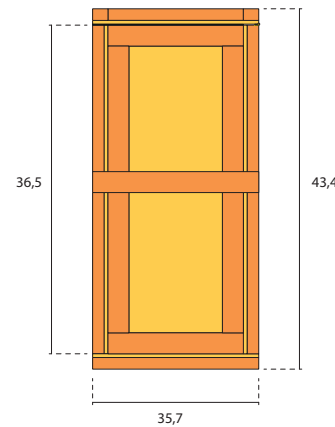
Planta vista superior
sense tapa

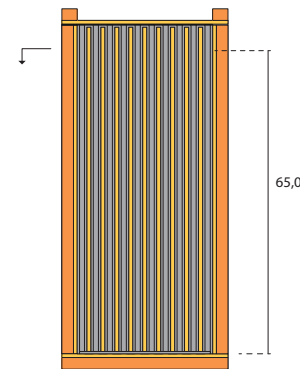
Secció horitzontal
ampliada 200%

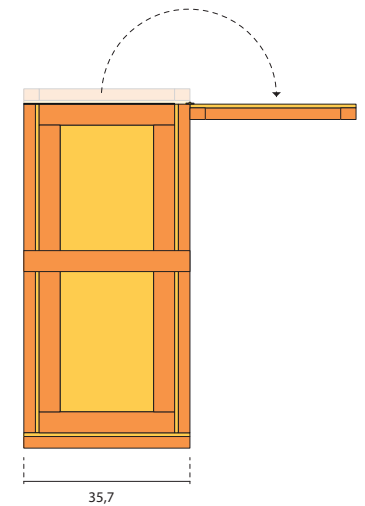
Alçat vista frontal

Alçat vista lateral
amb tapa tancada

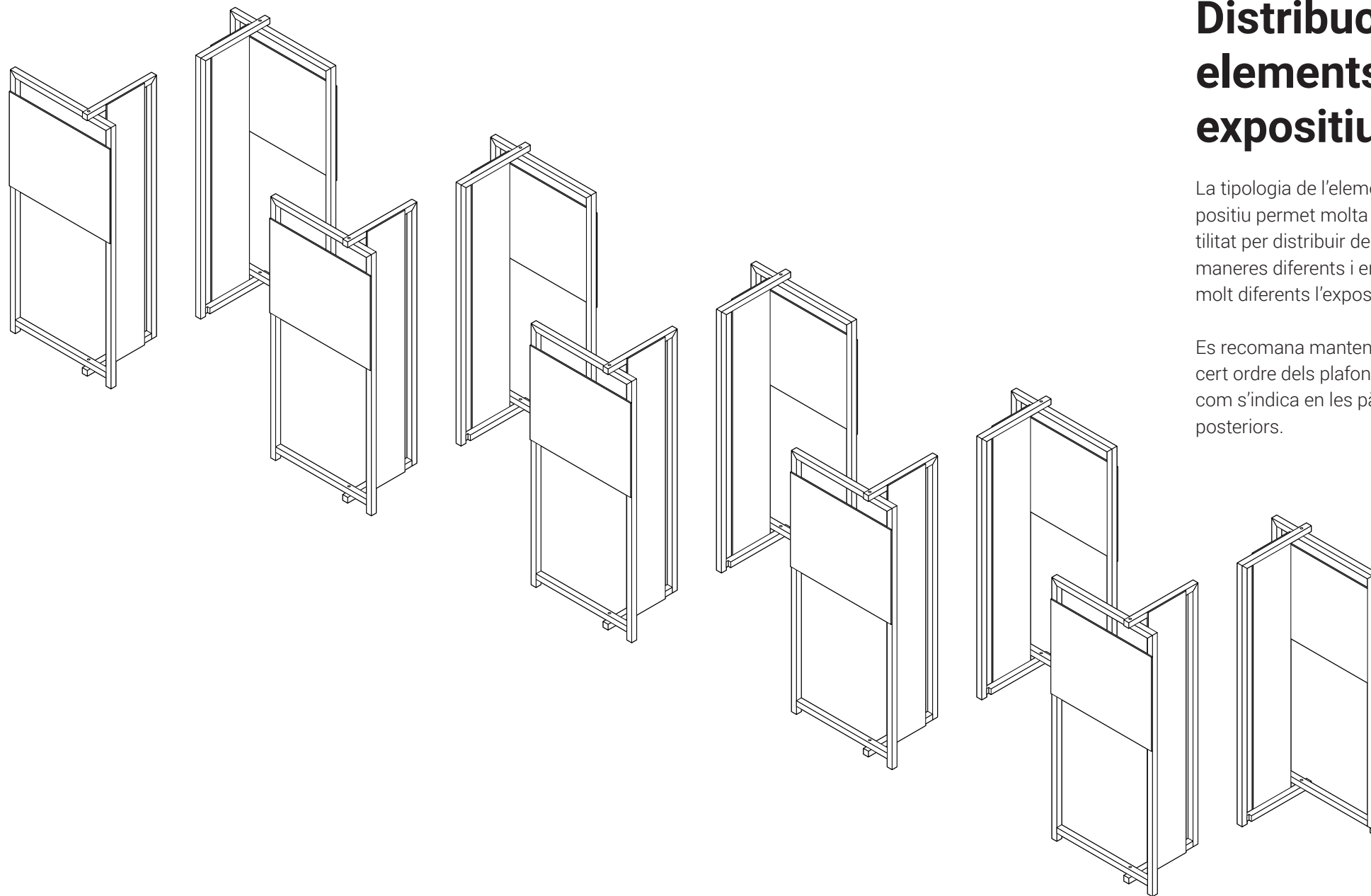
Secció vertical
vista lateral

Alçat vista lateral
amb tapa oberta

COTES EN CM

Distribució exposició

Distribució elements expositius

La tipologia de l'element expositiu permet molta versatilitat per distribuir de moltes maneres diferents i en espais molt diferents l'exposició.

Es recomana mantenir, però, cert ordre dels plafons tal com s'indica en les pàgines posteriors.

Continguts exposició

Element 1

Plafons 1.1, 1.2, 1.3 i 1.4

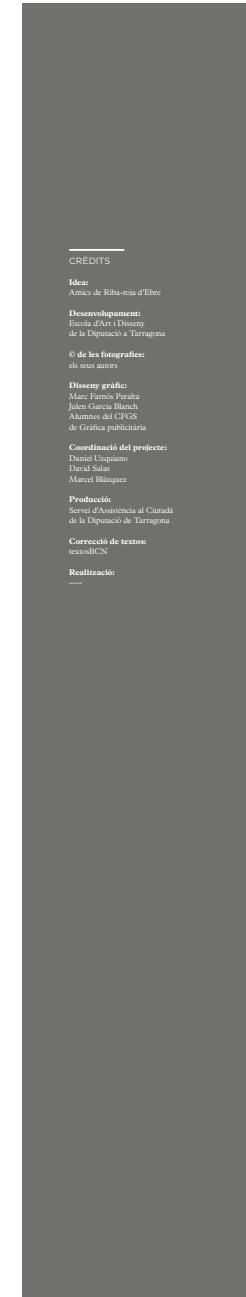
Exterior

Interior

Interior

Exterior

Element 2

Plafons 2.1, 2.2, 2.3 i 2.4

Exterior

INTRODUCCIÓ L'OLI DE GINEBRE

L'objectiu d'aquesta exposició és mostrar el que envolta l'activitat de l'extracció de l'oli de ginebre —*Juniperus oxycedrus* i *Juniperus communis*—, què és i per a què serveix aquest oli, quins són els seus usuaris i els canals de distribució que s'empraven antigament, i com són els forns —les construccions de pedra seca utilitzades per a l'extracció—.

L'OLI DE GINEBRE TENIA MÚLTIPLES UTILITATS EN LA VIDA DIÀRIA DOMÈSTICA O EN LA CURA DEL BESTIAR

L'activitat a què fem referència té lloc en l'àmbit rural en època preindustrial, entre els segles XVII i principis del XX, i l'extracció d'oli de ginebre és una més de les moltes feines que es feien, com a complement de les feines principals de la pagesia, per aprofitar el bosc i obtenir més rendiment de la terra i un complement econòmic.

SOCA DE GINEBRE I OLI EXTRET DE LA SEVA COMBUSTIÓ
FOTOGRAFIA: JOSEP BLANCH

Interior

ACTIVITAT AGRÍCOLA I RAMADERA

ECONOMIA AL SEGLE XVII

En aquesta època i entorn, l'agricultura i la ramaderia és el *modus vivendi* general de les comunitats petites. La terra està molt parcel·lada i, per tant, la producció és de subsistència i amb poca comercialització

Es treballa per l'autoconsum i hi ha una forta pressió administrativa, amb exigència de tributs —règim d'emfiteusi—, autoritzacions necessàries per explotar molins, forns de pa, etc.

ELS PRINCIPALS PRODUCTES DE LA TERRA EN AQUESTA ÈPOCA SÓN ELS CEREALS, L'OLI I EL VI

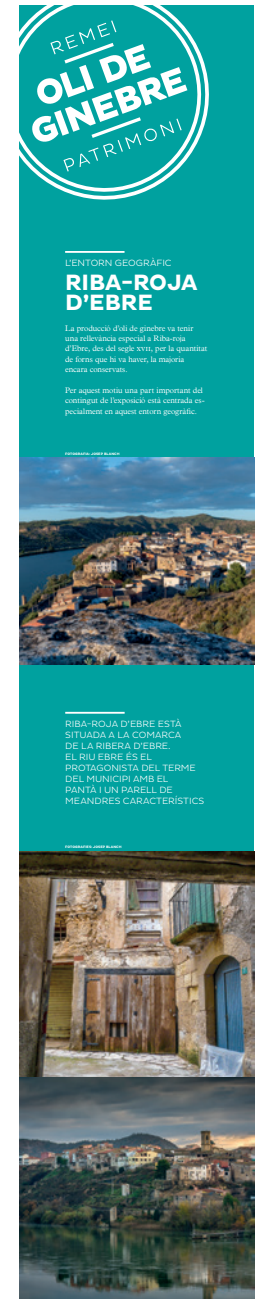
Els pagesos tenen diferents estatus, segons la seva dependència de la propietat: llauradors —propietaris—, mitgers, mossos o jornalers.

RAJOLA DE CERÀMICA PINTADA A HÀ PER JORDI SANJAULA RECREANT LA TÈCNICA DE LA MAJOLICA UTILITZADA ENTRE ELS SEGLES XII I XVII
FOTOGRAFIA: JOSEP BLANCH

Interior

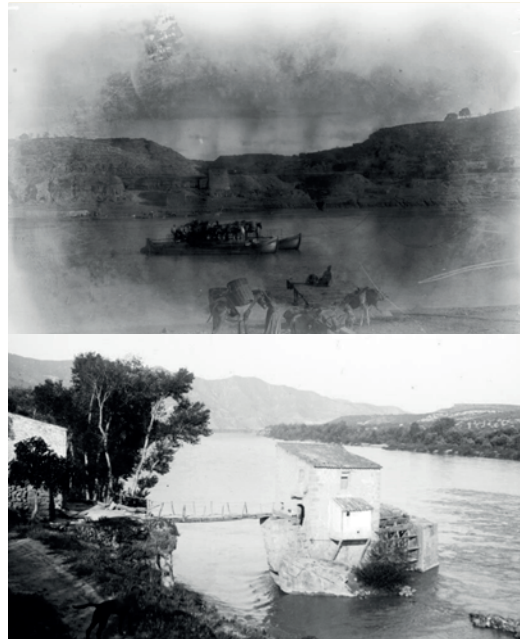
Exterior

Element 3

Plafons 3.1, 3.2, 3.3 i 3.4

Exterior

INFRASTRUCTURES COMERÇ I TRANSPORT

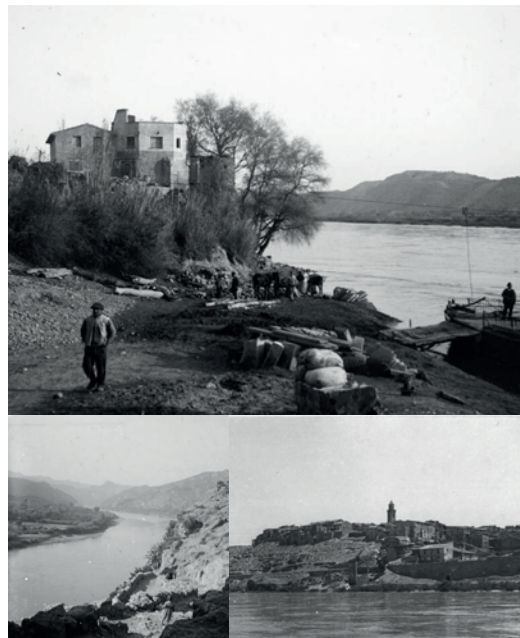
El comerç, en aquest moment i entorn geogràfic és necessàriament específic i arriu: la climatologia, l'orografia complicada, la manca de xarxes de comunicació eficients i els perills de saqueig, entre d'altres circumstàncies adverses, eren elements que afegien dificultat a les condicions de la feina.

EL RIU EBRE ERA UNA VIA DE COMUNICACIÓ I TRANSPORT I RIBA-ROJA COMPTAVA AMB UNA SITUACIÓ PRIVILEGIADA ENTRE ARAGÓ I CATALUNYA

BARQUES A RIBA-ROJA D'EBRE ENTRE ELS ANYS 1901 I 1903
LUIS MARA VIDAL / ARAUC VIDAL, S. ARAUC / ARRAUC FOTOGRAFIC CENTRE BACCARDONISTA DE CATALUNYA

MOLÍ A RIBA-ROJA D'EBRE ENTRE ELS ANYS 1901 I 1903
LUIS MARA VIDAL / ARAUC VIDAL, S. ARAUC / ARRAUC FOTOGRAFIC CENTRE BACCARDONISTA DE CATALUNYA

Interior

RUTES COMERCIALS PER TERRA I PER AIGUA

Hi havia una activitat important en rutes terrestres: Manresa (seda), Calaf (cànirs de morca, subproducte de fòs), Esparraguera (llana), Reus (aiguardent), l'Aragó i Castella (cereals), Lleida i Pirineu (oli de ginebre de Riba-roja).

OFICIS PROPIS DE L'ACTIVITAT COMERCIAL EREN: TRAGINERS, BASTERS, CARRETERS, PATRONS I PEONS DE BARQUES I CALAFATS

També hi havia rutes fluvials destacables: Mequinensa, Faià, Tortosa (carbó), Aragó (cereals).

BARCA DE RIBA-ROJA D'EBRE ENTRE ELS ANYS 1901 I 1903
LUIS MARA VIDAL / ARAUC VIDAL, S. ARAUC / ARRAUC FOTOGRAFIC CENTRE BACCARDONISTA DE CATALUNYA

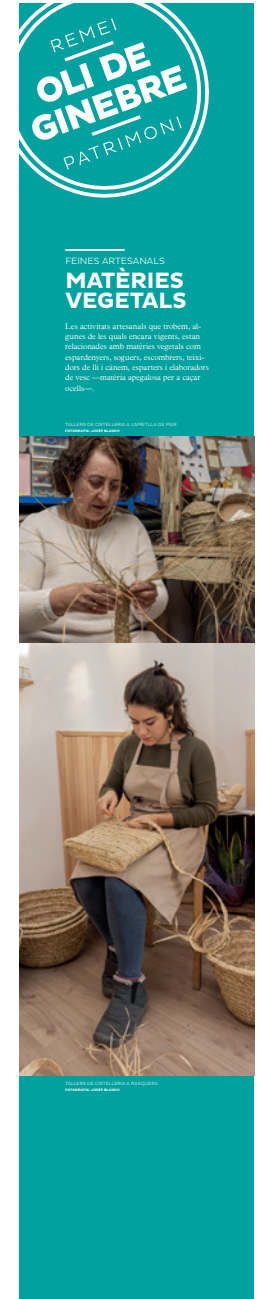
VISTA DE L'EBRE DES DEL CAMÍ DEL CASTELL DE FRAVET I L'ANY 1915
JOSEP BALLETÍ I BALLETÍ / BALLETÍ I BALLETÍ DE CATALUNYA

VISTA GENERAL DE RIBA-ROJA D'EBRE DES DEL RIU L'ANY 1935
JOSEP BALLETÍ I BALLETÍ / ARAUC VIDAL, S. ARAUC / ARRAUC FOTOGRAFIC CENTRE BACCARDONISTA DE CATALUNYA

Interior

Exterior

Element 4

Plafons 4.1, 4.2, 4.3 i 4.4

Exterior

DESCRIPCIÓ BOTÀNICA

LA PLANTA DE GINEBRE

La planta de ginebre es cria sobre tot tipus de sòls, principalment als alzinars i al sotabosc de les pinedes naturals de pi blanc —*Pinus halepensis*—, i es mantenen quan aquests són talats. Suporta bé el fred hivernal i la calor estival, i tolera els sòls calcaris i silícis, així com els molt sorrenecs.

ELS *JUNIPERUS*, NOM QUE ELS ROMANS DONAVEN ALS GINEBRES I A LA SEVA FUSTA, SÓN ARBUSTOS QUE PERTANYEN A LA FAMÍLIA DE LES CUPRESSÀCIES —DEL LLATI, *CUPRESSUS*, 'XIPRER'—.

Acostuma a no superar els 2 metres d'alçada, encara que pot arribar als 10 metres, i és una planta perennífolia i unisexual dioica —peus femella amb flors que fructifiquen originant els gàbuls i peus mascle amb flors que allibren el pol·len—.

SOQUES DE GINEBRE
JOSEP BLANCH

Interior

DESCRIPCIÓ BOTÀNICA

DESCRIPCIÓ DEL GINEBRE

El tronc de la planta de ginebre és gruixut i dret, d'escorça fibrosa, marronosa i grisenca. Les fulles són aciculars i punxants, d'uns 2,5 cm de llargada, disposades en grups de tres. En l'anvers presenten dues línies blanques en el *Juniperus oxycedrus* i una línia blanca central en el *Juniperus communis*.

MALGRAT LA DIFERENCIACIÓ BOTÀNICA, HABITUALMENT LES DUES PLANTES ES DENOMINEN GINEBRES, I L'OLI EXTRET DE QUAL SEVOL D'ELLES, OLÍ DE GINEBRE

Els gàbuls o baies, pseudofruit esteroidal de 6-12 mm de diàmetre, carnos i indehiscents, són els que contenen les llavors. Són de color verd inicialment en les dues espècies i, durant el procés de maduració —de 2 a 3 anys—, adquirixen la seva coloració definitiva: color marró vermellós fosc en el *Juniperus oxycedrus* i blau fosc negrós en el *Juniperus communis*.

JUNIPERUS OXYCEDRUS, GÀBUL I FULLA
JOSEP MARTÍN

Interior

Exterior

Exposició itinerant «Olí de ginebre. Remei i patrimoni»

Element 5

Plafons 5.1, 5.2, 5.3 i 5.4

Exterior

EL PRODUCTE COMPOSICIÓ DE L'OLI DE GINEBRE

El producte que s'extreu de la fusta de troncs i arrels del ginebre per piròlisi o combustió en sec és un líquid oliós de color marró fosc, i d'olor intensa, balsàmica i de fum.

EN LA COMPOSICIÓ QUÍMICA S'HI HAN IDENTIFICAT FINS A 105 SUBSTÀNCIES DIFERENTS

Els tres components més actius són el guaiacol (fènolic), el pinè (terpè) i el p-cresol (fènolic), els quals confereixen a l'oli de ginebre propietats antiinflamatòries, antibacterianes, antioxidants, analgèsiques, expectorants, diürètiques, cicatritzants i repel·lents de paràsits, entre d'altres.

Dioscòrides, en la seva obra *De Materia Medica*, datada a la segona meitat del segle I dC, atribuïa al ginebre propietats estomacals, diürètiques i contra la tos, les mossegades d'animals, els espasmes nerviosos i els brots d'histèria.

ASPECTE DE L'OLI DE GINEBRE
JOSEP BLANCH

Interior

OLI TERAPÈUTIC REMEI PER A QUASI TOT

En les persones s'aplicava especialment de forma tòpica per a malalties de la pell —com a antisèptic i antiinflamatori per guarir eczemes, ferides i úlceres superficials, per a les berrugues i com a antiparàsitari—, per al mal de queixal, el reumatisme i els dolors articulars.

Com a cataplasma es va emprar per al mal de pu, les angines i els refredats. També es feia servir en forma d'infusió per a trastorns digestius, cucs intestinals, i com a diürètic i calmant nerviós.

En el bestiar —oví, boví, caprí i equí— era molt eficaç per al tractament de la sarna, la pigota, la coïxesa provocada per la humitat i el fang de les pastures, per la infecció de petilles i per eliminar els paràsits intestinals.

EXTRACCIÓ D'OLI DE GINEBRE
JOSEP BLANCH

Interior

REMEI OLI DE GINEBRE PATRIMONI

APROFITAMENT ABSOLUT TRADICIÓ I US POPULAR

Les fulles s'utilitzaven com a purgant, per desinfectar ferides —maceració en oli d'oliva, i per desinfectar i purificar espasms —espècies, canes, plenes o gallines— mitjançant inhalacions.

Dels ginebrs s'obtenia per destil·lació dels essencials emprats per al tractament de les berrugues, com a vermitífic i com a repel·lent en friccions.

LA SEVA APLICACIÓ EN EL TRACTAMENT TERAPÈUTIC DE MALALTIES DIVERSES ESTÀ DOCUMENTAT JA A L'ANTIC EGIPTE (1500-3000 AC)

La fusta, pel seu color i duresa, es feia servir en l'ornamentació (pala i troncs), per a la fabricació de mobles i de petites peces d'ebenisteria (peças per fumar, minocs de guineu i lenes d'ús agrícola) i per a bigues en construccions rurals.

El carbó resultant de la seva combustió proporcionava una bona brasa d'èlevada durada.

Exterior

REMEI OLI DE GINEBRE PATRIMONI

USOS DEL GINEBRE APLICACIÓ ACTUAL

La planta i la fusta es continuen utilitzant en farmàcia, ebenisteria, jardineria i en productes per a la higiene de la casa (anti-arrats i ambientadors).

Els ginebrs i les fulles s'utilitzen per obtenir oli essencial de ginebre per a l'aromateràpia i per a l'aromateràpia. Els ginebrs —*Juniperus communis*, principalment— es continuen utilitzant en la fabricació de ginivars.

Amb el pas del temps, degut a certa inactivitat del producte i al desenvolupament de les indústries farmacèutica, veterinària i cosmètica, l'ús de l'oli de ginebre ha quedat restringit a les cures i vagues del bestiar, a repel·lir roegadors, a desinfectar corral i estables, en l'aromateràpia i en productes de dermatofarmàcia.

Element 6

Plafons 6.1, 6.2, 6.3 i 6.4

Exterior

ESTRUCTURA DEL FORN LLISERA I CAMBRA DE COMBUSTIÓ

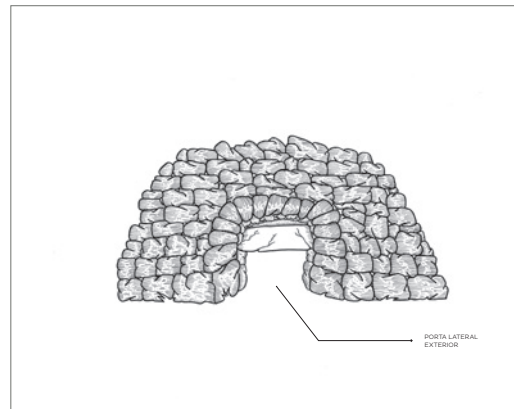
Els forns d'oli de ginebre són unes construccions de pedra seca molt singulars i reconeixibles gràcies al seu tronc cilíndric i a la seva cúpula semiesfèrica. A l'interior de l'estructura perimetral n'hi ha una altra feta també en pedra i revestida d'argila, anomenada *tupí*.

LA LLISERA ÉS UNA ROCA NATURAL GRAN I PLANA, SOBRE LA QUAL S'AIXEQUEN ELS FORNS D'OLI DE GINEBRE

La cambra de combustió és l'espai que queda entre la paret interna del forn i el *tupí*. Aquesta zona s'ompleja amb diversos troncs que escalfaven el *tupí* i la seva càrrega interior.

FORN DE ROSALDO BERROS
JOSEP BLANCH

Interior

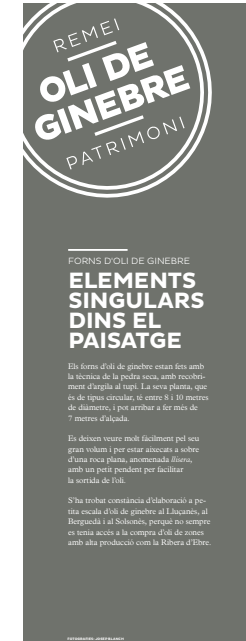
ESTRUCTURA DEL FORN BOCA, TUPÍ I ACCÉS AL FORN

La boca d'entrada al forn és per on es carregava el material combustible i és la porta que dona accés a la porta del *tupí*. Aquesta porta està permanent oberta.

La boca d'entrada al *tupí* és una obertura en forma rectangular a la paret del *tupí* amb una llinda de pedra, per on es dipositaven els primers troncs en cada cuita. Per aquesta boca s'entrava a l'interior del *tupí* quan calia reparar-ne les parets.

Interior

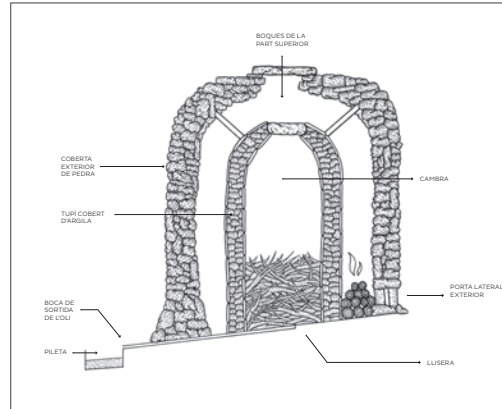
Exterior

Element 7

Plafons 7.1, 7.2, 7.3 i 7.4

Exterior

FUNCIONAMENT DEL FORN OBTENCIÓ DE L'OLI

L'oli s'obté per un procés de destil·lació en sec —piròlisi—, a elevada temperatura i en absència d'oxigen.

Amb la porta del tupí oberta es comencen a posar troncs de càdec a dintre. Quan s'havia omplert un metre d'alçada s'havia d'abandonar aquest compartiment i tapar la porta amb pedres, així com segellar-ho bé amb fang per evitar l'entrada de foc. A continuació, per la boca superior del tupí es completava la càrrega amb afoques i troncs de càdec.

Interior

FUNCIONAMENT DEL FORN PRODUCCIÓ DE L'OLI

Un cop ple tot el tupí, es procedia a tapar-lo amb una llosa i es preparava la cambra de combustió. S'encenia el foc i es controlava el tiratge mitjançant una altra llosa.

AQUEST CONTROL DEL TIRATGE HAVIA DE SER PERMANENT, DIA I NIT, DURANT ELS DOS O TRES DIES QUE DURAVA EL PROCÉS DE DESTIL·LACIÓ

Al cap d'unes hores sortia primer el vapor i, més endavant, l'oli, que estava barrejat amb aigua.

Finalment, es deixava reposar i es recollia de la part superior de la barreja. Posteriorment, es dipositava dins dels bots ja preparat per a la seva comercialització.

FOTOGRAFIA: JOSEP BLANCH

Interior

CÀRREGA I RECOLLIDA CÀRREGA DEL FORN

La boca superior del tupí, com el seu nom indica, estava situada a la part superior del forn, i permetia carregar el tupí de les afoques i els troncs de ginebre.

La rampa d'accés a la part superior es per on es pujaven els troncs de ginebre, posteriorment ajudats per algun potit animal de càrrega que pogues transportar uns 5.000 quilos.

FOTOGRAFIA: JOSEP BLANCH

Exterior

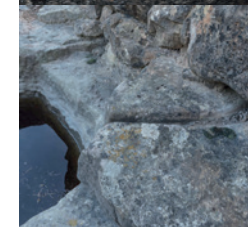
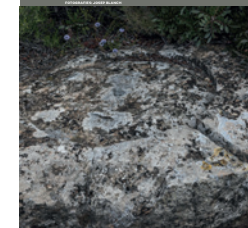
CÀRREGA I RECOLLIDA LA BOCA I LA PILA DE RECOLLIDA

La boca superior del forn concorre a la boca del tupí per la part exterior i a la boca d'entrada d'aire al forn i, a la vegada, de sortida de fums procedents de la combustió.

Els canals de recollida d'oli a la base del tupí estan excavats a la roca en forma d'escapina de pous o sumpetions rodals, i servien per recollir l'oli produït en la destil·lació.

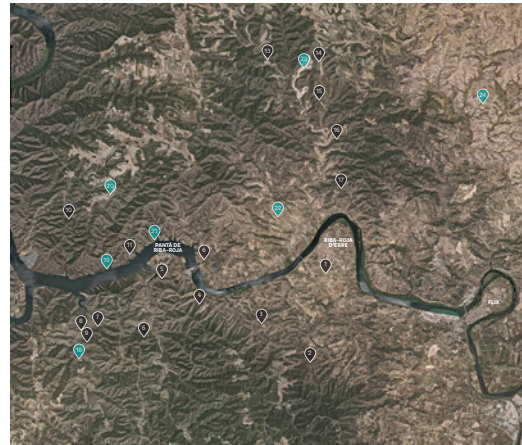
La pila de recollida d'oli es l'ovari encunat directament a la roca, on es recollia tot l'oli del procés, i podia contenir perfectament entre 200 i 300 litres.

Element 8

Plafons 8.1, 8.2, 8.3 i 8.4

Exterior

FORN LOCALITZATS

1. FORN DE LA GABITA
2. FORN DE SERENI
3. FORN DE LES FORADADES DE JOSEPET DE BALANÇES
4. FORN DE MILI LA PAVODA DELS BARBANS DE SANTA MARGARITA
5. FORN DE LA VALL MONTA DE TORÀ
6. FORN DE LA VALL DE SAN FRANCISCO
7. FORN DE MARJANO AGUSTÍ DE CAI BALANÇES
8. FORN DE ROSILO, A BERIUS

9. FORN DE POLLO DEL BARRANC DE BERIUS
10. FORN DE LES CADOLLES DE CARLETA A LA VALL DE BUS
11. FORN DEL RACÓ DE LES FOSSES
12. FORN DELS CASTELLONS
13. FORN DE LA VALL DE VALERIA
14. FORN DE LA VALL DE METXUT
15. FORN DE LA VALL DE QUIMET DEL SECADER
16. FORN DE LA VALL DE HOSIOL DEL SIM
17. FORN DE VALLEDORICS DE CATXAD

- ### FORN DOCUMENTATS NO LOCALITZATS
18. FORN DE GASPAR DEL BARRANC DE BERIUS
 19. FORN DEL BARRANC DE VALLMOLLA (COVA DEL CANARI)
 20. FORN DE XORRO
 21. FORN DE LA VALL SALADA (TERRES COMUNALS)
 22. FORN DE LA VALL DE FIBRETES (PUNTUET DEL PASSE)
 23. FORN DE LA VALL DEL BARQUER
 24. FORN DE PINTA (TERME DE FLUI)

COMERCIALIZACIÓ DE L'OLI SALT A LA PRODUCCIÓ MASSIVA

En el cas de Riba-roja d'Ebre, el gran nombre de forns trobats i l'impacte econòmic que generen fan que puguem parlar d'una producció quasi industrial.

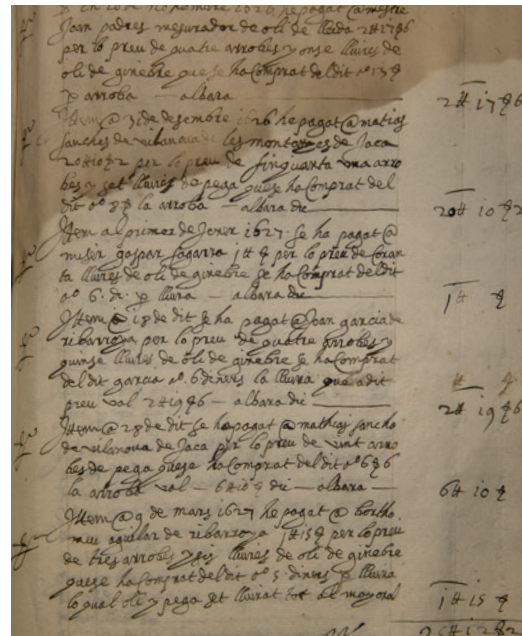
TANT A LA RIBERA D'EBRE COM A D'ALTRES PUNTS DE TARRAGONA I CATALUNYA, HI HA RESTES MÉS O MENYS CONSERVADES DE FORNYS D'OLI DE GINEBRE

En concret, estem parlant de 18 forns de grans proporcions, entre 4 i 7 metres d'alçada i un diàmetre a la base de 4 a 6 metres i, per tant, d'una gran capacitat de producció.

Per la poca documentació primària existent, un dels principals problemes és la dificultat de datar de forma precisa la construcció i el funcionament dels forns.

MAR INSTITUT GEOGRÀFIC DE CATALUNYA
CATOFCATALUNYA.GEO.CAT

Interior

CONTEXT HISTÒRIC PRIMERES DADES

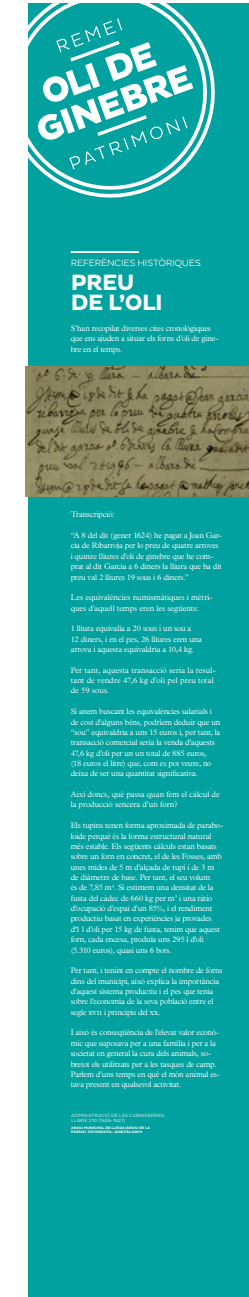
El sistema de producció de l'oli de ginebre va funcionar des de l'època hel·lenística fins al primer terç del segle XX, i ha estat un ofici amb una llarga continuïtat en el temps.

Com a mínim, des del segle XVI en constatem la fabricació per a comercialitzar-lo a gran escala, cosa que devia suposar un canvi important en la construcció dels forns, que van haver d'adaptar-se a l'augment de la demanda.

De fet, a partir del segle XVII, les notícies sobre l'existència i la producció industrial de l'oli de ginebre ja són habituals. Pere Gil, en la seva coneguda obra *Geografia de Catalunya* de l'any 1860, en la qual feia una radiografia de les arts i els productes que s'elaboraven al nostre país, ja citava l'oli de ginebre quan es referia a la gran varietat d'olis essencials i medicinals que es fabricaven a Catalunya.

ADMINISTRACIÓ DE LES CARNISSERIES,
LLEIBRE 210 1926-1927
SERVEI MUNICIPAL DE LA SALUBRITAT DE LA
PARROQUIA FOTOGRAF. JOSEP M. LLIBRE

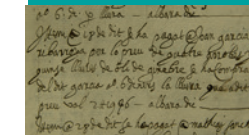
Interior

REMER OLI DE GINEBRE PATRIMONI

REFERÈNCIES HISTÒRIQUES PREU DE L'OLI

S'hani recopilat diverses cotes cronològiques que ens ajuden a situar els forns d'oli de ginebre en el temps.

Transcripció

"A 9 del dit (1609-1620) he pagat a Joan Garcia de Ribarroja per lo preu de quatre arroves i quatre lliures d'oli de ginebre que he comprat de la Guada a 6 diners la libra que ha dit preu val 2 lliures 19 sous i 6 diners."

Les equivalències numismàtiques i mètriques d'aquell temps eren les següents:
1 lliura equivalia a 20 onces i un onca a 12 diners, i on el pes, 26 lliures era una arrova i aquesta equivalia a 104 kg.

Per tant, aquesta transacció seria el resultat de vendre 47,6 kg d'oli pel preu total de 59 sous.

Si anem buscant les equivalències actuals i de coin d'aquell temps, podem dir que un "bot" equivalia a uns 15 euros i, per tant, la transacció comercial seria la venda d'aquesta 47,6 kg d'oli per un total de 895 euros, (18 euros el litre) que, com es pot veure, no deixa de ser una quantitat significativa.

Així doncs, quedava quasi ferm el càlcul de la producció senyera d'un forn?

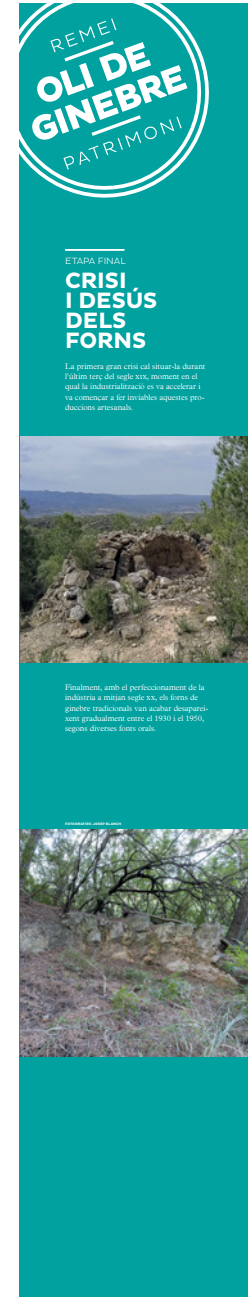
Els tipus terreny forma aproximada de parabòlic perquè és la forma estructural natural més estable. Els següents càlculs ens donen sobre un forn en concret, el de les Fosses, amb una mida de 6 m d'alçada de l'oli i de 3 m de diàmetre de base. Per tant, el seu volum és de 785 m³. Si estimem una densitat de la fusta del caduc de 660 kg per m³ i un rendiment de producció basat en experiències ja provades d'1 lliura per 14 kg de fusta, sabem que aquest forn, cada any, produïa uns 295 l d'oli (5.300 euros), quant uns 6 bots.

Per tant, i sumant en compte el nombre de forns dins del municipi, això explica la importància d'aquest sistema productiu i el paper que tenia sobre l'economia de la zona poblada entre el segle XVII i principis del XX.

I això és conseqüència de l'elevat valor econòmic que suposava per a una família i per a la societat en general la suma dels animals, herbals i els utilitzats per a les tanques de camp. Patien d'un temps en que el tractament seria present en qualsevol activitat.

ADMINISTRACIÓ DE LES CARNISSERIES,
LLEIBRE 210 1926-1927
SERVEI MUNICIPAL DE LA SALUBRITAT DE LA
PARROQUIA FOTOGRAF. JOSEP M. LLIBRE

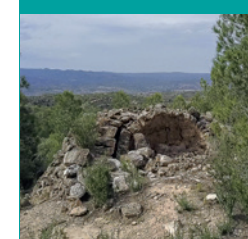
Exterior

REMER OLI DE GINEBRE PATRIMONI

ETAPA FINAL CRISI I DESÚS DELS FORNS

La primera gran crisi cal situar-la durant l'últim terç del segle XIX, moment en el qual la industrialització va accelerar i va començar a fer irremediabils aquestes produccions artesanes.

Finalment, amb el perfeccionament de la indústria a mitjan segle XX, els forns de ginebre tradicionals van acabar desapareixent gradualment entre el 1930 i el 1950, segons diverses fonts orals.

Element 9

Plafons 9.1, 9.2, 9.3 i 9.4

Exterior

EXCEDENTS D'OLI
RUTES DE VENDA DE L'OLI

A conseqüència del gran nombre de forns construïts a Riba-roja d'Ebre i de les grans dimensions que aquests tenien, era essencial desenvolupar una logística de distribució per donar sortida als milers de litres de producte.

L'oli es venia en petites quantitats al detall, però sobretot es procurava vendre a l'engros en grans quantitats, tal com es recollia als llibres de comerç de les carnisseries de Lleida al segle XVI.

PRINCIPALS RUTES DE DISTRIBUCIÓ DE L'OLI DE GINEBRE DES DE RIBA-ROJA
NUEVA DESCRIPCION GEOGRAFICA DEL PRINCIPADO DE CATALUÑA
JOSEF ANTONI / INSTITUT D'ANTROPOLOGIA I GEOLOGIA DE CATALUÑA

Interior

VENDA DE L'OLI
VIATGES A FIRES I MERCATS

Aquests viatges eren expedicions amb caravanes de 10 i 12 animals, acompanyades pels propietaris de l'oli i sovint per homes amb trabucs i gossos, llogats com a escolta per a evitar el bandolerisme.

El viatge tenia una durada de dues setmanes aproximadament —una d'anada i una de tornada—, en les quals s'anava a les fires de bestiar de diversos pobles a vendre el producte. Sovint, en el viatge de retorn, a les botigues de Lleida venien l'oli que els havia sobrat a preus força més rebaixats.

FIRA A SALAS DE PALLARS

Interior

TRANSPORT DE L'OLI
TRASLLAT DE L'OLI

L'oli es transportava en uns recipients de pell anomenats *Asos*, que tenien entre 30 i 50 litres de capacitat. Avançat muntats sobre les cavalletes, més grans, mules, muntats i cavalls, amb un estri ben curat i sentell de corbells —recipient de branques torçades per a transportar lletanyes—.

ASO

CORBELL

CAVALLATA

MULA

Exterior

TRANSPORT DE L'OLI
TRANSPORT FLUVIAL

Una part del transport es realitzava des de Riba-roja cap avall pel riu Ebre, i cap a Tortosa i riu amunt fins a Saragossa, però majoritàriament el transport era a través de camins de muntanya amb cavalletes fins a Lleida i el Pirineu Boscà.

FIRA A SALAS DE PALLARS

VIAJE FLUVIAL DE TORTOSA A RIBA-ROJA 1916
JUAN BARCELÓ / INSTITUT D'ANTROPOLOGIA I GEOLOGIA DE CATALUÑA

Element 10

Plafons 10.1, 10.2, 10.3 i 10.4

Exterior

PROTOINDÚSTRIA LA PETJADA DE L'OLI DE GINEBRE

A través de l'estudi de la comercialització de l'oli de ginebre de Ribero-roja d'Ebre, s'ha descobert una protoindústria que suposava una font d'ingressos complementària molt remarcable per a les famílies que la practicaven.

Alguns elements, com, per exemple, l'estacionalitat, el component rural i la no utilització de maquinària, ens impedeixen parlar d'una indústria pròpiament dita.

Tanmateix, l'escala productiva, juntament amb les rutes de distribució consolidades i la sofisticació tecnològica dels forns, diferencien aquesta pràctica d'altres tasques complementàries pròpies de la pagesia tradicional.

Boca superior del forn de Maria Valeria
JOSEP BLANCH

Interior

FORNS AMB VALOR AFEGIT PATRIMONI IMPORTANT

Per molts motius els forns d'oli de ginebre mereixen seguir essent estudiats. En primer lloc, pel seu valor estètic i estructural. Cadascun té les seves peculiaritats formals i encaixa dins del paisatge d'una manera concreta.

ELS FORNS I LES SEVES ESTRUCTURES ENS APORTEN INFORMACIÓ PER ENTENDRE LA VIDA AL TERRITORI ON ELS TROBEM

En segon lloc, perquè ens explica qüestions de la vida quotidiana de la gent del territori i ens permeten contextualitzar eines del camp i rutes de distribució.

Finalment, pel seu valor com a testimoni de l'empenta que, per força, va haver de requerir pensar en gran i sortir de la zona de confort.

Interior del forn de Mariano Balances
JOSEP BLANCH

Interior

REFERENT PER AL FUTUR PIONERS DEL CANVI INDUSTRIAL

De ben segur, però, que si no haguessim estat per pioners com els molins dels forns d'oli de Ribero-roja d'Ebre, els quals es van atrevir a ser productors massius que superaven la producció per a l'autoconsum, la industrialització a Catalunya no hauria estat tan reeixida com ho va ser.

Exterior

EL TREBALL AMB ELS FORNS DE GINEBRE ENS SERVEIX D'EXEMPLE PER OBLIVIDAR AVUI LES FITES ACONSEGUIDES EN TEMPS PASSATS I PER APRENDRE A SUPERAR LES FITES DEL PRESENT I DEL FUTUR

Projecte exposició itinerant «Oli de
ginebre. Remei i patrimoni»

Versió 01. Gener 2022